

Een schaaktocht door Spanje

Hans Meijer

Op 25 december 2023, de eerste kerstdag, landde mijn KLM vliegtuig op vliegveld Barajas van Madrid. Mijn zoon Eric wachtte mij daar op. Wij hadden er een auto gehuurd waarmee we die dag naar het dorpje Frigiliana aan de zuidkust van Spanje reden. Het startpunt van onze schaaktocht door Spanje.

In Frigiliana, volgens velen het mooiste dorp van Spanje, logeerden we bij Willem Broekman en zijn vrouw. Lang geleden streden Willem en ik schouder aan schouder voor de schaakclub Promotie in de KNSB competitie en voor het team van KPN in de bedrijvencompetitie van Amsterdam. Na zijn emigratie naar Spanje werd Willem lid van de Club de Ajedrez Villa de Frigiliana.

In Frigiliana vertelde Willem ons dat hij en zijn vrouw kleiner gingen wonen en hij zette een doos vol met schaakboeken op de grond waar ik uit mocht kiezen. Ze moeten allemaal weg zei hij. Ik koos zes boeken uit. Een mij onbekend boek was dat van Max Euwe en Bob Spaak, *'Meneer' Caïssa, Schaakherinneringen van Dr. Max Euwe* (1955). Van het boek van Jan Timman, *Een sprong in de Noordzee* (2002) had ik mij altijd al afgevraagd wie er in de Noordzee sprong. Ik vermoedde Timman zelf maar nu weet ik dat het Norman van Lennep was die in 1897 op vijftientigjarige leeftijd in de Noordzee sprong en hiermee voor een open zeemansgraf koos.

De Villa de Figiliana schaakclub heeft een interessant logo dat herinnert aan de tijd dat er in Spanje drie bevolkingsgroepen, christenen, moslims en joden, samenleefden. Ieder van deze drie culturen in zijn eigen barrio dat wel. De moros (moslims) staken in 711 de straat van Gibraltar over en veroverden in een luttel aantal jaren vrijwel geheel Hispania dat daarna el-Ándalus genoemd werd. In *Schitterend Schaak* (1997) vertelt Hans Ree dat het waarschijnlijk de uit Bagdad afkomstige musicus Ziryab was die het Arabische schaak Shaṭranj in het jaar 821 in Spanje introduceerde. Zeker weten doet hij het echter niet. Een ander belangrijk moment in de schaakgeschiedenis was het verschijnen van het boek *Juegos diversos de Axedrez, Dados, y Tablas con sus explicaciones* (1283) in opdracht van Alfonso X el Sabio. Een koning over wie Arturo Pérez-Reverte in zijn hoogst originele boek *Una Historia de España* (2019) opmerkt dat hij een van die koningen was die jammer genoeg niet zo vaak in onze geschiedenis voorkomen: geletterd en verlicht. De Reconquista (herovering) van Spanje op de moros (moslims) door de cristianos (christenen) was in 1283 al een eind gevorderd maar werd pas in 1492 afgerond door Isabel I van Castilië en Ferdinand II van Aragón als zij de laatste Moorse koning Mohammed Abu Abdallah (Boabdil) van Granada tot overgave dwongen. Kort daarna worden ook de laatste in Spanje achtergebleven moslims en de joden door de inquisitie gedwongen te vertrekken of zich te

bekeren tot het christendom. Spanje voor de christenen was het motto. In Granada bezochten wij het graf van Isabel en Ferdinand. Het was er druk. Bij de Spanjaarden staan los Reyes Católicos Isabel y Fernando duidelijk hoog aangeschreven. Volgens Pérez-Reverte waren Isabel en Ferdinand jong, knap en boven alles slim. Zij was iemand die met haar mondje dicht beet. Hij noemt Isabel een bicho (agressief en doortrapt). Het woord tolerantie verdween van de landkaart. Isabel was een fanaticus en ik ben geen bewonderaar van fanatici die haatzaaien.

Was Isabel de vrouw die de Spaanse schakers ertoe deed besluiten om de vrij machteloze firzān van het Shaṭranj te vervangen door onze machtige dame? Het heeft er veel van weg. In zijn boek *A History of Chess. From Chaturanga to the Present Day*. (2012) onderschrijft Yuri Averbakh de hypothese dat het Isabel was die het schaakspel totaal veranderde .

Vanaf Granada reden Eric en ik terug naar Madrid maar niet nadat we onderweg een kort bezoek aan Linares brachten. We bezochten er hotel Aníbal van Luis Rentero. Vanaf 1978 tot en met 2010 vond in Linares elk jaar een *Torneo Ciudad de Linares* plaats waar vele topschakers aan deelnamen. Het deed mij goed te zien dat Jan Timman in 1988 het toernooi op zijn naam schreef. De man die in Linares de meeste toernooien won was Garry Kasparov. Hij won er niet minder dan negen.

Terug in Madrid boekten we een treinreis naar het ommuurde stadje Ávila waar we het museum van Santa Teresa de Jesús bezochten. Zij is de patroonheilige van de schakers hoewel we daar in het museum niets over terugvonden. De plek waar ze haar boeken schreef laat zien dat de kloosterorde die Teresa stichtte, die van de Ongeschoeide Karmelieten, gebaseerd is op afzondering, soberheid en armoede. De door de nazi's vermoorde Titus Brandsma en Edith Stein behoorden tot deze orde.

In Madrid bleek dat er in de *Jardines de Pablo Sorozábal*, een beroemd Spaans componist, een enorm schaakspel stond. Eric en ik gingen er met de bus naartoe en bekeken er de schaakstukken.

Op de avond voor het Driekoningen feest, waren we toeschouwers bij de Cabalgata de los Reyes Magos. Een groot volksfeest waarbij iedereen gewoon ergens langs de weg kon gaan staan om de drie koningen te zien. Een aanrader!

Daarmee kwam een einde aan onze schaaktocht door Spanje. Na eerst nog genoten te hebben van een authentieke paella, keerde Eric terug naar zijn appartement in Madrid en vloog ik met BOA op zondag 7 januari naar Cochabamba in Bolivia.

